

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2005-2006

21 juni 2006

VOORSTEL VAN DECREET

– van de heer Ludwig Caluwé c.s. –

**houdende toekenning van een rentetoeelage voor ondernemingen die lijden onder de verstoorde
bereikbaarheid ten gevolge van hinder door openbare werken**

VERSLAG

**namens de Commissie voor Economie, Werk en Sociale Economie
uitgebracht door de heer Koen Van den Heuvel**

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: mevrouw Trees Merckx-Van Goey.

Vaste leden:

mevrouw Agnes Bruyninckx, de heren Johan Deckmyn, Freddy Van Gaever, Roland Van Goethem, John Vrancken;
de heer Jan Laurys, mevrouw Trees Merckx-Van Goey, de heren Koen Van den Heuvel, Eric Van Rompuy;
de heer Louis Bril, mevrouw Annick De Ridder, de heer Jul Van Aperen;
mevrouw Anissa Tamsamani, de heren Joris Vandenbroucke, André Van Nieuwkerke.

Plaatsvervangers:

de heer Thieu Boutsen, mevrouw Katleen Martens, de heren Jan Penris, Stefaan Sintobin, mevrouw Marleen Van den Eynde;
de heer Carl Decaluwe, mevrouw Kathleen Helsen, de heer Frans Peeters, mevrouw Miet Smet;
mevrouw Patricia Ceysens, de heer Jaak Gabriels, mevrouw Vera Van der Borgh;
mevrouw Caroline Gennez, de heren Chokri Mahassine, Robert Voorhamme.

Toegevoegde leden:

mevrouw Vera Dua;
de heer Jan Peumans.

Zie:

205 (2004-2005)

- Nr. 1: Voorstel van decreet
- Nr. 2: Amendementen
- Nr. 3: Verslag over hoorzitting
- Nr. 4: Amendementen

INHOUD

	Blz.
I. Toelichting door de indieners	4
II. Algemene bespreking	5
II.1. Inleidende bespreking	5
II.2. Voortzetting van de bespreking na de hoorzitting	7
II.3. Bespreking van de studie van professor Laveren	9
II.4. Eindbespreking	12
III. Artikelsgewijze bespreking	14
IV. Eindstemming	16
Tekst aangenomen door de commissie	17
Bijlagen:	
Bijlage I: Vergelijkende tabel steunmaatregelen bij hinder door openbare werken	21
Bijlage II: Nota administratieve lasten	25

DAMES EN HEREN,

De Commissie voor Economie, Werk en Sociale Economie besprak het voorstel van decreet van de heer Ludwig Caluwé c.s houdende toekenning van een rentetoelage voor ondernemingen die lijden onder de verstoorde bereikbaarheid ten gevolge van hinder door openbare werken op haar vergaderingen van 10 maart, 17 maart, 14 april, 28 april en 15 december 2005 en 23 maart, 30 maart en 15 juni 2006. De behandeling in de commissie heeft dus meer dan een jaar geduurd en de commissie heeft er acht vergaderingen aan besteed.

Bij de behandeling van dit voorstel is de commissie dan ook grondig tewerk gegaan. Over de tekst werd vooraf geadviseerd door de decreetgevende diensten van het Vlaams Parlement. Het middenveld werd vanaf het begin van de besprekingen betrokken tijdens een hoorzitting op 17 maart 2005 (zie *Parl. St.* VI. Parl. 2004-05, nr. 205/2). Ook de problematiek van de budgettaire impact van het voorstel was een belangrijk aandachtspunt. Hierover werd een studie gemaakt door prof. dr. Eddy Laveren van het departement Accounting en Financiering van de Universiteit Antwerpen. De eerste versie van die studie werd opgeleverd op 31 augustus 2005. Die versie werd nog verder verfijnd, hetgeen resulteerde in een gedetailleerde simulatieanalyse, die in maart 2006 werd bezorgd. Professor Laveren lichtte de resultaten van zijn studie toe op de commissievergadering van 23 maart 2006. Ten slotte werd ook berekening gevraagd van de administratieve lasten die het voorstel met zich zou meebrengen. De kennisscel Wetsmatiging van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap bezorgde die berekening op 6 juni 2006.

I. TOELICHTING DOOR DE INDIENERS

De heer *Ludwig Caluwé* zegt in zijn toelichting dat het aantal openbare werken de laatste jaren, dankzij de verbetering van de economische conjunctuur, opnieuw is toegenomen. Tegelijkertijd steekt ook de discussie opnieuw de kop op over de gevolgen die die werken hebben voor de omwonenden, en meer in het bijzonder voor de handelaars, die dikwijls grote schade lijden tijdens de periode dat de werken duren. De heer Caluwé zegt dat er duidelijk nood is aan een aantal regelingen opdat handelszaken die een dergelijke hinder ondervinden, zouden worden geholpen om de moeilijke periode dat de werken duren te kunnen overbruggen. De problemen stellen zich vooral wanneer de werken lang aanslepen. De gele-

den schade kan dan dikwijls moeilijk volledig worden hersteld.

Er zijn aan deze problematiek een aantal facetten. De handelaar zelf derft inkomen. Werknemers van de handelszaken worden technisch werkloos. Getroffen handelszaken verliezen dikwijls definitief een deel van hun klandizie. Resultaatsonafhankelijke belastingen blijven doorlopen, ook al zijn de inkomsten fel verminderd. Ten slotte zijn er ook de vaste kosten, zoals huurlasten, die tijdens de werkzaamheden niet minder worden. Voor al die facetten zijn specifieke oplossingen te vinden. De heer Caluwé zegt dat het voorliggende voorstel van decreet in de eerste plaats de bedoeling heeft dat laatste aspect te verhelpen. Het gaat hier dus om een regeling voor financieringslasten om de tijdelijke cashflow-problemen te wijten aan een dalende omzet het hoofd te bieden.

Het voorstel is uitgewerkt naar het voorbeeld van de overbruggingsleningen die zijn ingevoerd naar aanleiding van de dioxineproblematiek. Er wordt voorzien in een rentetoelage. Het gaat dus niet om een volledig renteloze lening. Op die manier is er naar de bedrijven een incentive om bij de onderhandelingen met de bank over een lening, de rente zo laag mogelijk te houden. Maximaal 80 percent van de totale rentekosten wordt gesubsidieerd.

De heer Caluwé zegt dat het hier in vele gevallen zal gaan om herfinancieringsleningen om lopende leningen te kunnen financieren, zonder dat er voor het bedrijf een zware financiële meerkost is. Daarbovenop zou er dan ook nog een waarborgregeling moeten zijn.

De heer *Jan Peumans* zegt als mede-indiener dat hij zich volledig achter het principe van het voorstel van decreet schaaft. Hij voegt er wel aan toe dat er zeker ook duidelijkheid moet zijn over hoe een en ander zal worden gefinancierd. Er moet ook worden nagegaan wat de weerslag van de uitgewerkte regeling zal zijn voor de gemeenten. Gemeentebesturen moeten een attest van verstoorde bereikbaarheid afleveren. Dit is opnieuw een bijkomende taak voor het lokaal bestuur.

De heer *Koen Van den Heuvel* zegt dat dit voorstel van decreet ook moet worden gezien als een belangrijk signaal naar de zelfstandigen die te lijden hebben onder openbare werken. Het maakt duidelijk dat de discussie over schadevergoeding opnieuw op gang

komt. Dit voorstel is één element in de verlichting van die lasten.

In heel deze problematiek moeten verschillende bestuursniveaus hun verantwoordelijkheid opnemen. Het is daarbij normaal dat ook de plaatselijke besturen hun rol spelen. Alle maatregelen moeten passen in een samenhangend kader. De rol van de lokale besturen situeert zich vooral op het vlak van het bepalen van de aannemingsvoorwaarden, waarin een minimale hinder moet zijn opgenomen, ook al wordt daardoor de kostprijs van de werken opgedreven.

De heer Van den Heuvel herhaalt dat het hier inderdaad maar om één maatregel gaat, die moet gezien worden binnen een pakket van andere maatregelen. Hij is van oordeel dat het voorstel dat in de Senaat besproken wordt, waarbij een inkomensvergoeding wordt gegeven aan zelfstandigen die hun zaak tijdelijk sluiten, ook geen soelaas biedt. Zelfstandigen zullen immers niet snel tot een dergelijke sluiting geneigd zijn.

De heer Van den Heuvel verwijst ook naar het regeerakkoord, waarin ondersteuning voor handelaars wordt in het vooruitzicht gesteld, omdat zij ook bijdragen tot het in stand houden van het sociale weefsel. Ook in dat kader is het nodig een coherent pakket van ondersteuningsmaatregelen bij openbare werken aan te kunnen bieden.

De heer Van den Heuvel is ervan overtuigd dat de budgettaire implicaties van het voorstel zich binnen de krijtlijnen van een orthodox financieel beleid situeren.

II. ALGEMENE BESPREKING

II.1. Inleidende bespreking

De heer *John Vrancken* zegt dit voorstel gedeeltelijk te kunnen ondersteunen, maar dat het zeker niet ver genoeg gaat. Een handelaar heeft geen belang bij een rentetoelage als hij de lening zelf niet kan terugbetalen omdat hij geen inkomsten meer heeft. De heer Vrancken zegt dat er naast een rentetoelage ook een vergoeding voor de geleden schade moet zijn. Hij verklaart dat zijn fractie het voorstel enkel kan steunen, als het gekoppeld wordt aan andere maatregelen.

Mevrouw *Annick De Ridder* zegt dat haar fractie er eveneens voor pleit dat er ondersteuningsmaatregelen

zouden komen voor ondernemingen die lijden onder een beperkte bereikbaarheid wegens openbare werken. Zij zegt dat er een samenhangend geheel van maatregelen moet komen. In dat verband verwijst ze naar de waarborgregeling die door de Vlaamse Regering wordt uitgewerkt. Er moet daarom ook worden nagegaan in hoeverre dit voorstel van decreet met die waarborgregeling samen kan gaan.

De heer *André Van Nieuwkerke* maakt melding van de goedkeuring in de commissie voor financiën en economie in de Senaat van het voorstel van senator Jean-Marie Dedecker. Hij verklaart dat zijn fractie niet akkoord ging met dit voorstel. Het voorstel werd volgens de sp.a-fractie te snel doorgedrukt in de senaatscommissie. Het bewuste wetsvoorstel is volgens hem ook niet adequaat. Het gaat om een erg beperkte tegemoetkoming, waaraan een stopzetten van de activiteiten van de zelfstandige tijdens de werken gekoppeld is. De heer Van Nieuwkerke is van oordeel dat zelfstandigen er alles aan zullen doen om hun zaak draaiende te houden. Ook deze spreker pleit voor het op elkaar afstemmen van alle steuninitiatieven die nu worden genomen.

Mevrouw *Fientje Moerman*, Vlaams minister van Economie, geeft vervolgens haar visie op het voorstel van decreet.

Zij is van oordeel dat de essentie van de problematiek is dat openbare werken, van welke overheid ze ook uitgaan, zo snel en efficiënt mogelijk moeten worden uitgevoerd. Dat neemt niet weg dat zelfstandigen die met werken geconfronteerd worden inkomensverlies lijden. Ook komt de leefbaarheid van hun zaak in het gedrang.

De minister verklaart dat ze een derde uitvoeringsbesluit aan de Vlaamse Regering voorlegt, in uitvoering van het decreet van 6 februari 2004 betreffende een waarborgregeling voor kleine en middelgrote ondernemingen (hierna waarborgdecreet genoemd) met daarin maatregelen om op korte termijn en waarschijnlijk zonder budgettaire meerkost, een oplossing aan deze problematiek te geven. Dit zogenaamde derde waarborgbesluit wordt aan de Vlaamse Regering voorgelegd voor het paasreces 2005.

Het probleem bij handelszaken die getroffen worden door hinder bij openbare werken is enerzijds een gebrek aan inkomen (bij sluiting) en anderzijds moeilijke toegang tot kredieten bij financiële instellingen. Het voorstel om een rentetoelage te geven zal welis-

waar de kostprijs van kredieten kunnen doen dalen, maar het echte probleem, namelijk de moeilijke toegang tot die kredieten, zal er niet door worden verholpen.

De minister stelt ook vast dat dit voorstel inzake rentetoeelage niet het enige voorstel is dat ter tafel ligt om aan de problematiek tegemoet te komen. Ook op federaal niveau werd door senator Jean-Marie Dedecker een wetsvoorstel ingediend betreffende de uitkering van een inkomenscompensatievergoeding aan zelfstandigen voor hinder ten gevolge van werken op het openbaar domein. De minister wenst over dat laatste voorstel geen uitspraken te doen. De finaliteit van dat voorstel is hoe dan ook anders. Het gaat om een inkomenscompensatie.

Het derde waarborgbesluit dat de minister voorbereidt heeft het waarborgdecreet van 6 februari 2004 als decretale basis. Op 18 februari 2005 heeft de Vlaamse Regering het zogenaamde tweede waarborgbesluit ter uitvoering van dat decreet definitief goedgekeurd. Het derde waarborgbesluit is daarbij aanvullend en gericht op die specifieke doelgroep.

Dit specifieke ontwerpbesluit bevat een aantal elementen, die afwijken van de regeling zoals ze in het tweede waarborgbesluit is uitgetekend. Het gaat om de volgende zaken:

- er zal door het Vlaamse Gewest geen premie worden aangerekend voor het uitschrijven van de garantie ter dekking van het kredietrisico (hetgeen niet mogelijk is onder het tweede waarborgbesluit);
- er zal in de mogelijkheid voorzien worden om het volledige kredietbedrag aan te wenden ter financiering van het bedrijfskapitaal (wat in tweede waarborgbesluit slechts in beperkte mate mogelijk is);
- er zullen door het Vlaamse Gewest geen minimale zekerheden worden vereist voor het krediet waarvoor een gewestgarantie wordt ingeroepen (die worden in tweede waarborgbesluit wel vereist).

De minister zegt dat dit een driedubbel voordeel voor de ondernemer of handelaar zal inhouden:

1. er zal geen premie moeten worden betaald voor het inroepen van een gewestwaarborg;
2. er zal toch een mogelijkheid zijn een kastekort, veroorzaakt door omzetverliezen op te vangen

met het volledige toegestane kredietbedrag (wat in de tweede waarborgregeling slechts mogelijk is voor een derde van het kredietbedrag);

3. er zullen door de Vlaamse overheid geen minimale waarborgen worden vereist.

De minister verklaart dat het nuttig is om de drie initiatieven, dit voorstel van decreet, het voorstel van senator Dedecker en het derde waarborgbesluit eens naast elkaar te plaatsen en te vergelijken. De minister wijst er op dat zowel het voorliggende voorstel van decreet, als het voorstel van senator Dedecker implicaties hebben voor de gemeenten. Wanneer het instrument van de waarborgregeling wordt gebruikt, dan worden geen bijkomende opdrachten aan de gemeenten gegeven omdat de verantwoordelijkheid bij de banken ligt.

De minister verklaart ten slotte dat de budgettaire implicaties van het voorstel van decreet moeten worden berekend. De voorgestelde regeling in het derde waarborgbesluit heeft geen budgettaire implicaties, omdat de regeling kan worden uitgevoerd binnen het bestaande budget van de gewestwaarborg. Er zal geen extra beheersvergoeding vereist zijn voor de NV Waarborgbeheer.

Er zullen in de voorgestelde regeling van het derde waarborgbesluit geen bijkomende administratieve lasten zijn, noch voor de waarborghouder, nog voor de aanvrager, omdat het gebeurt in het kader van de normale kredietverstrekking binnen de nieuwe waarborgregeling, die administratief sterk vereenvoudigd is tegenover de vroegere regeling.

De heer *Ludwig Caluwé* antwoordt op de tussenkomsten.

Over de bijkomende opdrachten voor de gemeenten om de hinder vast te stellen, zegt hij dat de gemeente het best is geplaatst om dat te doen. Hij relateert de administratieve last dat dit met zich zal meebrengen. De Vlaamse Regering moet de criteria opstellen en de gemeente moet de hinder aan die criteria toetsen. De minister legt in het voorgestelde waarborgbesluit die verantwoordelijkheid bij de kredietverstrekker. Er is geen bezwaar om dat ook op die manier in het voorstel van decreet te stipuleren.

De heer Caluwé beaamt de opmerkingen dat de maatregel die in het voorstel van decreet wordt uitgewerkt, slechts een deel van de oplossing van de problemen is. Er moet inderdaad een geheel van maatregelen worden uitgewerkt. Zowel de regionale

als de federale overheid moeten daar op hun niveau voorstellen voor uitwerken. Waarborgregeling en rentetoeelage zijn op het Vlaamse niveau te regelen. Een schadevergoedingsregeling behoort tot de federale bevoegdheden. De heer Caluwé herinnert in dat verband aan een wetsvoorstel dat hij destijds samen met zijn collega Steverlynck in de Senaat heeft ingediend, maar waarvoor geen meerderheid is gevonden.

De heer *Jan Peumans* zegt dat de bouwheer van de openbare werken preventief moet worden aangezet om met zo weinig mogelijk hinder tewerk te gaan. Dat moet in de lastenboeken worden opgenomen. Daar ligt de belangrijkste oplossing voor de hinderproblemen. Er is op dat vlak echter nog een lange weg af te leggen, alhoewel er een aantal goede ervaringen zijn met het inzetten van minder-hinder coördinatoren.

Na deze eerste bespreking beslist de commissie een hoorzitting te organiseren op 17 maart 2005. Op die hoorzitting worden Unizo, de Vlaamse Confederatie Bouw, Bouwunie, VOKA, VVSG en een representatieve minder-hindercoördinator gehoord. Het verslag van die hoorzitting werd gepubliceerd in *Parl. St.* VI. Parl. 2004-05, nr. 205/3.

II.2. Voortzetting van de bespreking na de hoorzitting

Na de hoorzitting van 17 maart 2005 wordt de bespreking van het voorstel voortgezet op de commissievergaderingen van 14 en 28 april 2005.

Na de eerste bespreking en de hoorzitting is de commissie het er over eens dat de inhoud van het voorstel van decreet moet sporen met de uitvoering van het waarborgdecreet en met de uitvoeringsbesluiten van de Vlaamse Regering ter zake. Het besluit van de Vlaamse Regering van 27 mei 2005 betreffende bepaalde procedurele aspecten van de waarborgregeling voor kleine en middelgrote ondernemingen die hinder ondervinden als gevolg van openbare werken, hierna derde waarborgbesluit genoemd, zou later operationeel worden vanaf september 2005.

Ten behoeve van de commissie stelt minister Moerman een tabel ter beschikking waarin de bepalingen van het derde waarborgbesluit worden vergeleken met hetgeen in het voorstel van decreet wordt voorgesteld. Er wordt ook een vergelijking gemaakt met de bepalingen van de wet betreffende de uitke-

ring van een inkomenscompensatievergoeding aan zelfstandigen die het slachtoffer zijn van hinder ten gevolge van werken op het openbaar domein, de zogenaamde wet-Dedecker, die op 2 februari 2006 in het Belgisch Staatsblad is gepubliceerd.

Er worden dan een aantal amendementen voorgesteld die de tekst van het voorstel in overeenstemming brengen met het derde waarborgbesluit. Die amendementen en de bespreking ervan worden beschreven in hoofdstuk III van dit verslag met de artikelsgewijze bespreking.

Men is het er ook over eens dat een budgettaire impactberekening van hetgeen wordt voorgesteld nodig is. Er worden ook opmerkingen gemaakt over de administratieve lasten die uit het voorstel zouden kunnen voortkomen.

Zo zijn er opmerkingen over de bepaling als zou het gemeentebestuur een attest moeten afleveren waarin de verstoorde bereikbaarheid wordt aangetoond. De VVSG vraagt in een brief aan de Vlaamse Regering dat ze een vergoeding aan de gemeentebesturen verwacht voor de bijkomende administratieve last die deze maatregel voor de gemeenten met zich meebrengt.

Er wordt ook opgemerkt dat de reguleringsimpactanalyse (RIA), die van nieuwe regelgeving wordt gemaakt, een compensatieregeling inhoudt waarbij bijkomende administratieve lasten worden gecompenseerd met een reductie van lasten op andere domeinen. Er wordt dan ook de vraag gesteld of een onderzoek naar de administratieve lasten zich opdringt.

Mevrouw *Annick De Ridder* suggereert dat het voorgestelde attest even goed door de kredietverstrekkende bank kan worden afgeleverd, omdat het meestal om filialen uit de buurt van de onderneming gaat, die perfect op de hoogte zijn van de aan de gang zijnde openbare werken.

De heer *Ludwig Caluwé* toont toch enige terughoudendheid tegenover die suggestie. Een bank zal tegenover haar klanten altijd welwillend staan en kan dus bezwaarlijk een objectieve instantie worden genoemd. De spreker verwijst ook naar de verklaring die de vertegenwoordiger van de Belgische Vereniging van Banken tijdens de hoorzitting heeft afgelegd, namelijk dat er geen enkele aansprakelijkheid mag worden gelegd bij de banken voor de juistheid van attesten

die moeten worden afgeleverd of verklaringen die moeten worden afgelegd om de hinder door wegenwerken aan te tonen (zie *Parl. St.* VI. Parl. 2004-05, nr. 205/3, p. 15).

Enkele leden merken op dat dit voorstel al bij al waarschijnlijk niet veel administratieve lasten met zich zal meebrengen.

In elk geval is men het er over eens dat de procedures zo eenvoudig mogelijk moeten zijn en dat ze moeten worden afgestemd op bestaande procedures inzake de waarborgregeling.

Minister *Fientje Moerman* verklaart dat eerste prognoses over de budgettaire weerslag van het voorstel van decreet die door de administratie werden opge maakt, erg uiteenlopend zijn en dat ze bovendien wijzen op een erg zware budgettaire last. De criteria die bij de prognoses werden gehanteerd stemmen echter niet volledig overeen met het criterium dat in de amendering van het voorstel is opgenomen, namelijk een omzetsdaling met 30 procent. De berekeningen die werden gemaakt gebeurden op basis van gegevens die door Unizo werden ter beschikking gesteld, en die het eerder hadden over 'significante omzetsdalingen', hetgeen moeilijker te kwantificeren is. Het ging daarbij om fragmentarisch onderzoeksmateriaal, dat op basis van enquêtes van Unizo werd verkregen. De minister stelt daarom voor om voldoende cijfermateriaal te verzamelen en de verschillende hypothesen te laten toetsen door een gerichte bevraging.

De heer *Ludwig Caluwé* is van oordeel dat een dergelijke diepgaande budgettaire berekening zeker nodig is. De bedoeling van het decreet moet zijn dat het een werkbaar instrument is, dat bedrijven die in nood komen door openbare werken ook daadwerkelijk vooruithelpt. Hij pleit voor een fijnmazig onderzoek, zodat het decreet van juiste en werkbare criteria kan uitgaan.

Mevrouw *Trees Merckx-Van Goey* is van oordeel dat het enkel nuttig is een dergelijk decreet aan te nemen, als het budgettair ook uitvoerbaar is. De budgettaire implicaties moeten dan ook nauwgezet worden onderzocht.

De commissie beslist vervolgens de bespreking op te schorten in afwachting van een gedetailleerd wetenschappelijk onderzoek, dat in opdracht van de Vlaamse Regering zou worden uitgevoerd. Het onderzoek wordt uitbesteed aan professor Eddy Laveren, voorzitter van het departement Accounting en Financiering van de Universiteit Antwerpen.

Op de commissievergadering van 15 december 2005 wordt nagegaan wat de stand van zaken is in de uitvoering van de onderzoeksopdracht. Men stelt zich vragen bij het uitblijven van het onderzoeksrapport. In de tussentijd is sinds de opschorting van de bespreking het derde waarborgbesluit operationeel geworden en werd de wet-Dedecker aangenomen. Ook daarover wil de commissie een stand van zaken opmaken.

De heer *Ludwig Caluwé* vraagt zich af of het derde waarborgbesluit na drie maanden inderdaad volledig operationeel is. Van op het terrein verneemt hij berichten als zouden de banken niet goed op de hoogte zijn van de regeling. Waar situeert zich het probleem precies? Gaat het om een organisatorisch probleem bij de banken of is het eerder een probleem van slechte communicatie en informatie? Hoeveel tussenkomsten zijn er al toegekend?

De heer Caluwé uit de vrees dat de rentetoelage eventueel zou kunnen worden gebruikt voor zaken die niets met hinder door openbare werken te maken hebben. Dat zou kunnen gebeuren als men het aan de bank zou overlaten om te beslissen of de aanvraag gebeurt wegens hinder door openbare werken. In de tekst van het voorstel van decreet is opgenomen dat de gemeenten een attest moeten afleveren. De kritiek hierop is dat dat zou leiden tot een overdreven bureaucratie en bijkomende administratieve lasten door de gemeenten.

De heer Caluwé stelt anderzijds wel vast dat het goedgekeurde wetsvoorstel van de heer Dedecker wel uitdrukkelijk een opdracht geeft aan de gemeente om een perimeter vast te stellen waarbinnen de openbare werken kunnen aanleiding geven tot mogelijke hinder. Bovendien wordt aan de gemeente verplicht een attest af te leveren van de hinder in een aantal concreet omschreven gevallen. Dat betekent dus dat de gemeenten al een wettelijke opdracht hebben, waarbinnen ook de attestatie in het kader van dit voorstel van decreet kan worden ingepast.

Minister *Fientje Moerman* antwoordt dat de banken perfect geïnformeerd zijn over de waarborgregeling. Het derde waarborgbesluit is operationeel sinds september 2005. De bekendmaking van de waarborgregeling gebeurde in samenwerking met Febelfin. Er zijn na een oproep naar de banksector negentien erkende waarborghouders in het kader van de vernieuwde waarborgregeling aangewezen. Die instellingen zijn allemaal volledig op de hoogte gebracht. Zij zijn er zelf verantwoordelijk voor dat hun personeel op de hoogte is en hierover de nodige opleiding krijgt.

De minister zegt toe dat de waarborghouders nogmaals zullen worden aangeschreven door de administratie om hen te wijzen op het blijkbaar gebrek aan kennis in hun organisaties over de waarborgregeling.

Tot en met half december 2005 zijn er in elk geval nog geen dossiers goedgekeurd, wat op een probleem zou kunnen wijzen.

De commissie wenst de stand van zaken te kennen wat de uitvoering van de studie van professor Laveren aangaat.

De minister geeft enige toelichting. Ze stelt dat artikel 4 van het voorstel van decreet stipuleert dat de Vlaamse Regering een rentetolage kan toekennen binnen de perken van de begrotingskredieten. De studie van professor Laveren moet een inzicht geven van de budgettaire middelen die moeten worden gereserveerd om het decreet te kunnen uitvoeren. De eerste resultaten van dat onderzoek geven aan dat het totale bedrag voor de voorgestelde maatregel zich vermoedelijk zal situeren tussen 13 miljoen en 124,8 miljoen euro over een periode van vijf jaar. Er is dus een variatie tussen beide uitersten van ongeveer 1 op 10. Bij die berekeningen is ervan uitgegaan dat er een rentetolage wordt toegekend aan ondernemingen die door openbare werken een omzetverlies lijden van minstens 30 percent. De minister zegt dat de budgettaire marges die de studie heeft berekend niet werkbaar zijn om op een goede manier te budgetteren. Om die reden is een verfijning van het onderzoek gevraagd waarbij men verschillende simulaties zou maken, om de vereiste budgettaire maatregelen nauwkeuriger in kaart te brengen. In de simulaties moet de berekening van de kostprijs van een rentetolage van 4 percent gebeuren voor de periode van een jaar, gekoppeld aan het derde waarborgbesluit en voor ondernemingen die een omzetverlies hebben van meer dan 30 percent, meer dan 40 percent of meer dan 50 percent. Er zal dan ook een nieuwe berekening worden gemaakt uitgaande van die drie gevallen.

De commissie beslist de verfijning van de studie af te wachten vooraleer de bespreking verder af te ronden.

II.3. Bespreking van de studie van professor Laveren

De studie van professor Eddy Laveren 'Budgettaire impactberekening van de toekenning van een rente-

tolage voor ondernemingen die lijden onder de verstoorde bereikbaarheid ten gevolge van hinder door openbare werken (simulatieanalyse maart 2006)' wordt aan de commissie voorgesteld op 23 maart 2006. De studie wordt niet bij het verslag gevoegd, maar is consulteerbaar in het archief van de commissie.

Professor *Eddy Laveren* schetst in het kort de gevolgde methodologie. In de eerste plaats werd een postenquête ad random verstuurd naar 4211 KMO's, gespreid over vijf provincies. Hiervan werden 334 ingevulde vragenlijsten teruggezonden, wat een respons van 8 percent betekent. Daarnaast was er een persoonlijke bevraging van 1318 handelaars in 30 Vlaamse gemeenten, geselecteerd na een bevraging van gemeentesecretarissen. Hierop waren er 461 antwoorden (35 percent). Er waren dus in het totaal 795 ingevulde enquêtes (responsgraad 14 percent). Een en ander werd verder verfijnd met een telefonische bevraging van 64 handelaars die een omzetverlies van meer dan 40 percent hadden opgegeven. Er werd nagegaan of bij die groep het omzetverlies al dan niet boven de 50 percent lag.

Gemeentesecretarissen werden per e-mail gecontacteerd om te weten te komen of er in hun gemeente openbare werken waren. Er waren 131 antwoorden op 308 bevestigingen (43 percent).

Er was ook een bevraging van curatoren om te onderzoeken in hoeverre faillissementen het gevolg waren van openbare werken.

Dit was de methodologie die werd toegepast voor de eerste studie, die werd uitgevoerd in de periode juni-juli 2005.

Voor de tweede studie, die werd uitgevoerd in de periode januari-februari 2006 werd opnieuw per e-mail contact opgenomen met de gemeentesecretarissen om uit te zoeken waar er op dat ogenblik openbare werken werden uitgevoerd met een potentiële grote hinder. Er waren 180 antwoorden (responsgraad 58 percent). Daarop werd een postenquête verzonden naar 1178 KMO's in gemeenten met openbare werken, die door de gemeentesecretarissen werden gesignaleerd. Op die enquête waren er 163 antwoorden (responsgraad 14 percent).

Met de bekomen resultaten werd een impactberekening gemaakt. Er werd een schatting gemaakt van het aantal ondernemingen dat een beroep zou doen

op overheidssteun in de vorm van een rentetoelage. Er werd een schatting gemaakt van het bedrag dat gemiddeld per aanvraag zou moeten worden voorzien en ten slotte werd het benodigde budget berekend, op jaarbasis en over een bepaalde periode.

De criteria die werden gebruikt waren:

- het moest gaan over zelfstandige KMO's (volgens de Europese definitie);
- het moest gaan om bedrijven met winkelruimte;
- de hinder moest het gevolg zijn van verstoorde bereikbaarheid;
- het omzetverlies moest 30 percent, 40 percent of 50 percent bedragen;
- zijn er betalingsproblemen als gevolg van het omzetverlies;
- is er nood aan bijkomende financiering of herfinanciering, als er betalingsproblemen zijn.

In de eerste studie werd er een minimumschatting gemaakt op basis van de resultaten van de postenquête in een selectie van dertig gemeenten geconfronteerd met openbare werken van minimum drie maanden. Het aantal handelaars dat in aanmerking zou komen, werd berekend rekening houdend met de hierboven genoemde criteria. Er werd dan eerst een extrapolatie gemaakt naar alle ondervraagde handelaars en vervolgens een extrapolatie naar alle gemeenten in Vlaanderen die getroffen werden door openbare werken, die minstens zes maanden duurden. Het resultaat van de berekening was dat er voor geheel Vlaanderen 402 dossiers kunnen worden verwacht in het geval het omzetverlies 30 percent bedraagt, 288 bij een omzetverlies van 40 percent en 152 bij een omzetverlies van 50 percent.

Er werd ook een maximumschatting gemaakt waarbij werd uitgegaan van alle ondernemingen in de dertig geselecteerde gemeenten, dus ook degene die niet op de enquête hebben gereageerd. Dit aantal ligt natuurlijk veel te hoog om juist te zijn, omdat er hierbij van uitgegaan wordt dat alle bedrijven hinder zouden ondervinden. Extrapolatie naar geheel Vlaanderen leidt tot totalen van 3904 dossiers (30 percent omzetverlies), 3101 dossiers (40 percent omzetverlies) en 1552 dossiers (50 percent omzetverlies).

Ter validatie van de in de eerste studie bekomen resultaten werd er een nieuwe studie gemaakt in de

eerste twee maanden van 2006. Bij deze studie werd een selectie gemaakt van 27 gemeenten, na bevraging van de gemeentesecretarissen, waar er potentieel hinder was door openbare werken, die langer dan zes maanden duren. De getroffen handelaars werden persoonlijk bevroegd. De bekomen resultaten werden geëxtrapoleerd naar alle gemeenten waar er werken aan de gang waren. Vervolgens was er ook een extrapolatie naar geheel Vlaanderen. De resultaten kwamen neer op 412 potentiële dossiers (omzetverlies 30 percent), 251 dossiers (omzetverlies 40 percent) en 143 dossiers (omzetverlies 50 percent).

In de studie werd ook een berekening gemaakt van de dossierkost. In de eerste studie werd de dossierkost op 3700 euro berekend. In de tweede studie werd de dossierkost op 1600 euro berekend.

Vervolgens geeft professor Laveren de berekening van de totale kostprijs op jaarbasis en over een periode van vijf jaar.

In de eerste studie kwam men op een budgettaire kost van 14.444.800 miljoen euro (bij 30 percent omzetverlies) in het maximale scenario. Dit bedrag is eigenlijk niet realistisch. De reden daarvoor is dat de banken zich in dat maximale scenario hoogst waarschijnlijk zullen beroepen op de waarborgregeling om het kredietrisico te beperken. Daarom moet het maximale bedrag zich eerder situeren in de orde van grote van ongeveer 8 miljoen euro per jaar. Ook over vijf jaar bekeken, moet het maximum dan ook berekend worden op ongeveer 50 miljoen euro.

In de tweede studie komt men tot een schatting van de budgettaire kostprijs van 659.200 euro tot 1.524.000 euro per jaar (bij 30 percent omzetverlies), hetgeen over vijf jaar 5,7 miljoen euro à 13,2 miljoen euro betekent. Die bedragen zullen verminderen, als men zal vereisen dat het omzetverlies 40 percent of 50 percent zou bedragen.

Professor Laveren verklaart ten slotte dat de resultaten van het eerste onderzoek enigszins vertekend waren doordat bij op de ad-randomsteekproef meestal alleen diegenen die er baat bij hebben en dus zelf getroffen werden hebben geantwoord.

De eindconclusie is volgens professor Laveren dat de totale kostprijs volgens de meest waarschijnlijke schatting over vijf jaar zich situeert rond de 12,9 of 13,2 miljoen euro. Over de twee studies bekeken is de absolute, maar theoretische maximumschatting een kostprijs van 40 miljoen euro over vijf jaar.

De meest waarschijnlijke schatting van de maximale kostprijs komt neer op een totale kost van 1.524.400 euro per jaar (als rekening wordt gehouden met een omzetverlies van 30 percent). Wanneer de regeling na drie jaar op kruissnelheid is, dan zou dat een jaarlijkse kostprijs betekenen van 3.048.000 euro per jaar (door de cumulatie met de vorige twee jaren).

Mevrouw *Annick De Ridder* vraagt in hoeverre er een vertekening van de resultaten is, doordat slechts 14 percent heeft geantwoord. Dat zijn waarschijnlijk degenen die getroffen zijn geworden door hinder. Is het exacte percentage bekend van het aantal handelaars dat ook effectief hinder ondervindt? Mevrouw *De Ridder* vraagt ook of het aantal bedrijven is berekend op degenen die effectief een aanvraag zullen doen of op het aantal bedrijven dat beantwoordt aan de criteria om eventueel een aanvraag te doen.

Professor *Laveren* antwoordt dat er wordt uitgegaan van het aantal bedrijven dat een aanvraag kan doen, omdat vooraf niet kan geweten zijn hoeveel bedrijven ook effectief een aanvraag zullen doen. Het gaat dus om alle bedrijven die volgens de vooraf vastgestelde criteria in aanmerking komen. Er zullen hoe dan ook bedrijven zijn die in geval van omzetverlies zullen afzien van een nieuwe lening. Niet iedereen met een omzetverlies van 30 percent zal dus een aanvraag indienen. Professor *Laveren* zegt verder dat de extrapolatie voorzichtig is gebeurd, maar dat er uiteraard een foutenmarge opzit. De extrapolatie is gebeurd op de postenquêtes, waarvan er een aantal ook zijn ingevuld door bedrijven die geen hinder hebben ondervonden. De persoonlijke enquêtes waren gericht op getroffen bedrijven op plaatsen waar er openbare werken waren. Die gegevens werden niet geëxtrapoleerd.

De heer *Ludwig Caluwé* merkt op dat ook in de tweede studie de respons eerder beperkt was. Ook hij vraagt zich af of de vertekening in de resultaten niet te groot is, doordat waarschijnlijk vooral getroffen bedrijven hebben geantwoord. Volgens de heer *Caluwé* zou men mogen aannemen dat de uiteindelijke bedragen nog lager zullen liggen dan bij de eindconclusie van de studie.

Professor *Laveren* beaamt de opmerking en stelt dat er dus eerder naar de minimumschatting dan naar de maximumschatting moet worden gekeken. Hij is er van overtuigd dat de berekeningen toch tot realistische schattingen zijn gekomen. Hij stelt ook dat de respons in feite redelijk groot was, in vergelijking

met gelijkaardige studies die in het verleden werden uitgevoerd. Meestal ligt de respons slechts tussen 3 à 5 percent. Hier was de respons 14 percent, die bovendien op korte tijd werd verzameld.

Om een vergelijkingspunt te hebben, vraagt mevrouw *Annick De Ridder* aan de minister of er al een zicht is op de dossiers die werden ingediend in het kader van het derde waarborgbesluit.

De *minister* antwoordt dat het aantal dossiers vooralsnog zeer beperkt is.

De minister zegt verder dat er in 2005 4050 faillissementen waren in Vlaanderen. Volgens recente cijfers zou 4 percent daarvan te wijten zijn aan problemen in verband met openbare werken. Dus zouden er om die reden ongeveer 160 bedrijven failliet zijn gegaan.

Professor *Laveren* verduidelijkt dat in het kader van de studie ook curatoren werden ondervraagd. Op basis van die bevraging zou 3,2 percent van de faillissementen te wijten zijn aan hinder door openbare werken. Naar schatting zouden daardoor in de bevragingperiode 204 bedrijven om deze reden failliet zijn gegaan.

Professor *Laveren* stelt verder in antwoord op de vraag van mevrouw *De Ridder* dat er toch een onderscheid moet worden gemaakt tussen de waarborgregeling en het toekennen van een rentetoeelage. Het is begrijpelijk dat er weinig dossiers zijn in het kader van de waarborgregeling, omdat de banken in eerste instantie voor hun klanten een andere oplossing zullen zoeken. Een rentetoeelage daarentegen zal meer succes hebben, omdat dat de kostprijs beïnvloedt. De banken zullen dat als een extra-service, namelijk een vermindering van de leningskosten voor de bedrijven die in aanmerking komen, voorstellen. Er zullen volgens professor *Laveren* dus meer dossiers voor de rentetoeelage dan voor de waarborgregeling komen.

De heer *Jan Peumans* vraagt naar de precieze betekenis van 'getroffen zijn door openbare werken', zoals dat in de bevraging van de gemeentesecretarissen is verwoord. Er is volgens de spreker een groot verschil in impact van verschillende soorten werken. Vanaf wanneer is iemand werkelijk getroffen door die werken? Was het niet beter om een bevraging te houden over de precieze aard van de werken?

Professor *Laveren* antwoordt dat het relevanter was na te gaan of er handelszaken werden getroffen door

de werken, in plaats van detailvragen te stellen over de aard van de werken. De vraag naar de daadwerkelijke hinder was dan ook de centrale vraag. Het is immers mogelijk dat grote infrastructuurwerken geen weerslag hebben op handelsactiviteit, terwijl kleinere werken dat dan weer wel hebben.

Na deze bespreking is de commissie van oordeel dat er door de studie van professor Laveren een objectief beeld is verkregen van de mogelijke budgettaire impact van de voorgestelde maatregel.

II.3. Eindbespreking

De heer *Ludwig Caluwé* stelt dat men het er na de voorbereidende besprekingen en na de studie van professor Laveren over eens is dat de voorgestelde maatregel moet worden gekoppeld aan de bestaande waarborgregeling. De tekst van het voorstel moet dan ook in die zin worden geamendeerd.

De spreker benadrukt dat het voorstel van decreet expliciet is bedoeld voor het opvangen van zwaar omzetverlies door handelszaken, te wijten aan openbare werken. De hoogte van het omzetverlies, vanaf wanneer een onderneming in aanmerking komt voor een rentetoelage, moet volgens de heer Caluwé door de Vlaamse Regering worden vastgesteld, maar het mag, parallel met de waarborgregeling, niet lager liggen dan 30 percent. De budgettaire ruimte die de regering heeft zal bepalend zijn voor het vaststellen van de hoogte van het percentage. Men moet er evenwel van uitgaan dat een omzetverlies van 50 percent of meer eerder zeldzaam is.

De heer Caluwé stelt verder dat het na de eerste besprekingen ook duidelijk is dat het afleveren van een attest door de gemeente voor het vaststellen van de hinder door openbare werken, een te grote administratieve last zou kunnen betekenen voor het plaatselijke bestuur. Het is dus beter die bepaling weg te laten en het aan de Vlaamse Regering over te laten op welke manier de hinder wordt vastgesteld. Dit zou bijvoorbeeld kunnen worden afgestemd op hetgeen ter zake is bepaald in de wet-Dedecker.

De heer Caluwé vraagt hoe de Vlaamse Regering zelf de controle op de hinder door openbare werken wil organiseren. De administratief meest eenvoudige oplossing zou zijn, om dat aan de kredietverstrekende bank over te laten, zoals eerder al is gesuggereerd. Dat houdt wel het risico in dat daardoor carte blanche wordt gegeven aan de banken. De

heer Caluwé is van oordeel dat de controle toch een opdracht voor de Vlaamse administratie zou moeten zijn. Is dat mogelijk zonder al te veel administratieve lasten?

Mevrouw *Anissa Temsamani* dringt aan op een grondige reguleringsimpactanalyse (RIA) van het voorstel. Zij stelt zich vragen over het geringe aantal KMO's dat van de regeling gebruik zal kunnen maken. Verantwoordt dat de hoge kostprijs? Zij vraagt zich ook af of deze rentetoelage ondernemingen, die in moeilijkheden komen ook zal kunnen redden van een faillissement. Zij is van oordeel dat het vermijden van hinder nog altijd de beste maatregel is.

Mevrouw *Annick De Ridder* zegt dat haar fractie het erg belangrijk vindt dat getroffen ondernemingen worden ondersteund en dat ook voor haar de band met de waarborgregeling essentieel is. Vandaar dat zij het belang van haar amendementen benadrukt. Ze is verder van oordeel dat erover moet worden gewaakt dat de maatregel geen aanleiding zou geven tot budgettaire ontsparingen. De studie van professor Laveren, en dan vooral de verfijningen die achteraf werden aangebracht, hebben haar echter gerustgesteld.

Ze dringt er eveneens op aan om toch vooraf in te schatten wat de administratieve lasten zullen zijn. Ze pleit voor een onderzoek ter zake door de diensten van de Vlaamse Regering.

De spreker stelt ook dat de communicatie over de maatregel belangrijk is. Ze stelt dat de verschillende maatregelen, waaronder de bepalingen van de wet-Dedecker en de waarborgregeling, gezamenlijk moeten worden gecommuniceerd en dat één en ander in één administratieve procedure met één dossier moet kunnen worden geregeld.

De heer *Roland Van Goethem* zegt dat zijn fractie na de bespreking positief staat tegenover het voorstel van decreet maar dat ook hij zich vragen stelt naar de impact van de administratieve lasten.

De heer *Jan Peumans* pleit er voor dat het vooropgestelde budget in de studie van professor Laveren ook zou worden beschouwd als een maximale kostprijs voor de maatregel.

De heer Peumans blijft van oordeel dat het voorkomen van hinder essentieel is en dat minder hindermaatregelen in de lastenboeken voor de aanbesteding

van openbare werken moeten worden opgenomen. De spreker stelt vast dat sommige gemeenten dat zeer goed aanpakken, maar dat het in andere gemeenten dan weer wordt verwaarloosd. De heer Peumans stelt dat een aantal begeleidende maatregelen verplicht zouden moeten worden, ook al moet daarvoor dan worden betaald.

De heer *Ludwig Caluwé* antwoordt hierop dat het evident is dat de rentetoelage slechts een curatief hulpmiddel is. Het is duidelijk dat er in de eerste plaats naar moet worden gestreefd dat openbare werken zo weinig mogelijk hinder met zich meebrengen, ook al zou dat een meerkost van de werken betekenen. Maar zelfs al worden er heel wat voorzorgen genomen, dan nog zullen er handelaars getroffen worden en belangrijk omzetverlies lijden. Curatieve hulpmiddelen zullen dus noodzakelijk blijven. Als de maatregel van kracht is geworden, zal moeten blijken in hoeverre hij tegemoetkomt aan de oplossing van de problemen waarmee de ondernemingen worden geconfronteerd.

Minister *Fientje Moerman* sluit zich aan bij de stelling van meerdere commissieleden dat het er vooral op aan komt de hinder bij openbare werken zo veel mogelijk te beperken, zoals ze ook reeds eerder verklaard heeft.

Ze verklaart dat de Vlaamse Regering van oordeel is dat de procedures die in dit voorstel worden opgenomen, zoveel mogelijk gelijk moeten lopen met die van het derde waarborgbesluit. De administratieve lasten zijn bij dat besluit tot een minimum beperkt. Er is geen attest van de gemeente vereist en het zijn de banken die de procedure beheren. In het derde waarborgbesluit is opgenomen dat de bank zelf het risico van de resterende 25 percent van het kredietbedrag, waarvoor geen gewestwaarborg is, moet dragen. De bank kan dus wel voor een stuk het risico op het Vlaamse Gewest afwentelen, maar dat is dus niet voor het volledige kredietbedrag.

Wat de koppeling met de wet-Dedecker betreft, zegt de minister dat de toepassingsmodaliteiten van deze wet anders zijn. In die wet gaat het om de micro-ondernemingen en ze moeten minstens veertien dagen gesloten zijn geweest. Het is dus moeilijk om een volledig parallelisme in de toepassing in te bouwen.

De commissie is van oordeel dat er geen volledige RIA moet worden opgemaakt over het voorstel van decreet. Wel is het nuttig een berekening te laten maken door de diensten van de Vlaamse Regering van de mogelijke administratieve lasten die het decreet met zich zou meebrengen.

De minister zegt dat bij een voorstel van decreet, het Vlaams Parlement zelf een verzoek moet richten aan de verantwoordelijke minister, de heer Geert Bourgeois, om de cel wetsmatiging een opdracht te geven om de administratieve lasten van het voostel van decreet te bekijken. Als er inderdaad administratieve lasten zijn dan moet dat elders worden gecompenseerd met een vermindering van lasten.

Op haar vergadering van 30 maart 2006 beslist de commissie aan de Vlaamse Regering een berekening van de administratieve lasten te vragen. Overeenkomstig artikel 61, punt 3, tweede lid, samen te lezen met artikel 55, punt 8, van het Reglement van het Vlaams Parlement, verzoekt de voorzitter van de commissie per brief van 6 april aan de minister-president binnen de dertig dagen een nota te bezorgen met een raming van de administratieve lasten en met een opgave van de middelen waarmee deze lasten zullen worden bestreden ofwel een met redenen omkleed voorstel tot afwijzing van het voorstel van decreet. In de brief wordt ook gesteld dat het de Vlaamse Regering vrij staat om ook een reguleringssimpactanalyse te laten uitvoeren ofwel naar aanleiding van haar standpuntbepaling, ofwel bij het vaststellen van de uitvoeringsbesluiten, na goedkeuring van het voorstel door het Vlaams Parlement.

Minister Geert Bourgeois, bevoegd voor bestuurszaken, bezorgt per brief van 6 juni 2006 de gevraagde nota die is opgemaakt door de Kenniscel Wetsmatiging. In de nota wordt geconcludeerd dat het voorstel van decreet weinig concrete administratieve lasten bevat. De administratieve lasten verbonden aan de uitvoering van het decreet, zullen pas volledig kunnen worden bepaald als ook de uitvoeringsbesluiten zijn gepubliceerd. Minister Bourgeois verduidelijkt dat het uitvoeringsbesluit zal worden onderworpen aan de reguleringssimpactanalyse en de compensatieregel voor administratieve lasten.

De brief van minister Bourgeois en de nota van de Kenniscel Wetsmatiging worden als bijlage II bij het verslag gevoegd.

De commissie is van oordeel dat na de indiening van de nota alle elementen aanwezig zijn om tot een besluit te komen.

De heer *Ludwig Caluwé* meent te kunnen besluiten dat er op het terrein grote belangstelling is voor de voorgestelde maatregel. De kostprijsberekening opgemaakt door professor Laveren toont aan dat het budgettair haalbaar is. Bovendien blijken de administratieve lasten eerder beperkt te zijn. Hij stelt voor

de amendementen aan te nemen die zijn ingediend met de bedoeling de regeling in overeenstemming te brengen met de waarborgregeling. Aan de Vlaamse Regering wordt wel de mogelijkheid gegeven het percentage inkomensverlies hoger vast te leggen dan de 30 percent waarvan sprake is in de waarborgregeling. Op die manier kan men budgettaire voorzichtigheid inbouwen. Ook het vaststellen van de procedure voor de aflevering van attesten wordt aan de Vlaamse Regering overgelaten.

Minister *Fientje Moerman* stemt in met het voorstel dat er aan de Vlaamse Regering ruimte wordt gelaten in het uitwerken van de uitvoeringsbesluiten. Het is belangrijk dat alle administratieve formaliteiten zo eenvoudig mogelijk worden gehouden. Ook de ruimte die wordt gegeven in het percentage van omzetverlies is voor de regering een positief gegeven. De minister verklaart dat het het meest eenvoudige zou zijn om hetzelfde percentage te nemen als in de waarborgregeling. De minister zegt verder dat ze voor de begrotingsopmaak 2007 een fiche heeft ingediend waarin een voorstel wordt geformuleerd om de nodige middelen voor een eventuele uitvoering van het decreet te voorzien. Beslissingen terzake zullen echter pas genomen worden bij de begrotingsbesprekingen.

Mevrouw *Annick De Ridder* dringt er in haar afsluitend betoog nogmaals op aan dat de communicatie over de maatregel efficiënt zou verlopen. Dat is een conditio sine qua non om er een succesvolle en werkzame regeling van te maken. Ze herhaalt dat die communicatie gestroomlijnd over de drie maatregelen (waarborgbesluit, rentetoelage en wet-Dedecker) moet gebeuren.

Mevrouw *Trees Merckx-Van Goey* verklaart in dit kader dat als bijlage bij dit verslag alvast een overzichtstabel van de drie regelingen zou worden gevoegd (Bijlage I).

Minister *Fientje Moerman* verklaart ten slotte dat er reeds een datum voor vergadering met Febelfin inzake de diverse instrumenten werd vastgelegd. Ze is er van overtuigd dat het succes van die instrumenten in grote mate afhangt van de kennis op het veld en bij de dossierbehandelaars van de banken.

III. ARTIKELSGEWIJZE BESPREKING

Er worden in totaal zes amendementen ingediend op basis van de elementen die naar voor zijn gekomen

tijdens de uitgebreide algemene bespreking. Amendementen nrs. 1 tot en met 4 worden ingediend door mevrouw *Annick De Ridder* en de heer *Jul Van Apeeren* (zie *Parl. St. VI. Parl. 2004-05, nr. 205/2*). Amendementen nrs. 5 en 6 worden ingediend door de heren *Ludwig Caluwé*, *Flor Koninckx*, *Herman Lauwers*, *Jan Peumans* en *Koen Van den Heuvel* en mevrouw *Annick De Ridder* (zie *Parl. St. VI. Parl. 2004-05, nr. 205/4*).

Artikel 1

Dit artikel wordt eenparig aangenomen.

Artikel 2

Dit artikel dat de definities bevat wordt zonder opmerkingen eenparig aangenomen.

Artikel 3

In dit artikel wordt bepaald welke ondernemingen in aanmerking komen voor de rentetoelagen en aan welke voorwaarden ze daarvoor moeten voldoen.

Amendement nr. 1 stelt voor in §1 de woorden “minstens een aansluitende maand” op de vijfde en zesde regel te schrappen.

Met dit amendement wordt de tekst in overeenstemming gebracht met de bepalingen van het derde waarborgbesluit.

Dit amendement wordt eenparig aangenomen.

Amendement nr. 5 stelt voor §2 door de volgende tekst te vervangen:

“§2. De verstoorde bereikbaarheid houdt in dat de toegang voor de klanten en de leveranciers tot de ruimtes wordt belemmerd of verhinderd. De verstoorde bereikbaarheid moet worden aangetoond op de wijze die door de Vlaamse Regering bepaald wordt. De Vlaamse Regering bepaalt tevens de parameters om deze verstoorde bereikbaarheid te definiëren.”.

Door deze amendering worden de concrete uitwerking van de bewijslast en formaliteiten en de te bewijzen parameters door de Vlaamse Regering bepaald. Op die manier kan de Vlaamse Regering maximaal

rekening houden met de reeds bestaande procedures in het kader van de Vlaamse waarborgregeling en van de uitvoering van de wet-Dedecker. Daardoor kunnen de bijkomende formaliteiten tot een minimum worden beperkt voor de overheid, de tussenpersonen en het bedrijfsleven.

Dit amendement wordt eenparig aangenomen.

Door het aannemen van dit amendement vervalt ook amendement nr. 2, dat een andere lezing van de paragraaf voorstelde.

Amendement nr. 6 stelt voor een §3 toe te voegen, die luidt als volgt:

“§3. Om in aanmerking te komen voor een rentetoe-lage moet de KMO kunnen bewijzen in het laatste kwartaal een effectief omzetverlies te hebben geleden in vergelijking met het gemiddelde van de laatste vier kwartalen of, in voorkomend geval, het gemiddelde van het aantal kwartalen dat de KMO reeds actief is indien dit minder is dan vier, ten gevolge van openbare werken in de nabijheid van een of meerdere van haar exploitatiezetels en het omzetverlies kan redelijk-kerwijs niet toegeschreven worden aan andere oorza-ken dan aan die openbare werken.

De Vlaamse Regering zal de modaliteiten voor het bewijzen van dit effectief geleden omzetverlies vast-leggen. De regering legt ook het procentueel te bewij-zen omzetverlies vast zonder dat dit lager mag zijn dan 30%.”.

Door deze amendering wordt aan de Vlaamse Rege-ring de mogelijkheid gegeven om een hoger percen-tage dan 30 percent omzetverlies vast te stellen. Daardoor kunnen eventuele budgettaire ontsporingen worden vermeden.

Dit amendement wordt eenparig aangenomen.

Na amendering luidt de tekst van artikel 3 dan ook als volgt:

“Artikel 3

§1. Kleine en middelgrote ondernemingen in het Vlaamse Gewest die beschikken over ruimtes die bestemd en toegankelijk zijn voor de eindgebruikers en die die ruimtes daartoe daadwerkelijk aanwenden en die te kampen hebben met een verstoorde bereik-baarheid tengevolge van hinder door openbare wer-ken komen in aanmerking voor de toekenning van een rentetoe-lage.

§2. De verstoorde bereikbaarheid houdt in dat de toe-gang voor de klanten en de leveranciers tot de ruim-tes wordt belemmerd of verhinderd. De verstoorde bereikbaarheid moet worden aangetoond op de wijze die door de Vlaamse Regering bepaald wordt De Vlaamse Regering bepaalt tevens de parameters om deze verstoorde bereikbaarheid te definiëren.

§3. Om in aanmerking te komen voor een rentetoe-lage moet de KMO kunnen bewijzen in het laatste kwartaal een effectief omzetverlies te hebben geleden in vergelijking met het gemiddelde van de laatste vier kwartalen of, in voorkomend geval, het gemiddelde van het aantal kwartalen dat de KMO reeds actief is indien dit minder is dan vier, ten gevolge van openbare werken in de nabijheid van een of meerdere van haar exploitatiezetels en het omzetverlies kan redelijk-kerwijs niet toegeschreven worden aan andere oorza-ken dan aan die openbare werken.

De Vlaamse Regering zal de modaliteiten voor het bewijzen van dit effectief geleden omzetverlies vast-leggen. De regering legt ook het procentueel te bewij-zen omzetverlies vast zonder dat dit lager mag zijn dan 30%.”.

Het aldus geamendeerde artikel wordt eenparig aange-nomen.

Artikel 4

Dit artikel bepaalt dat de Vlaamse Regering een ren-tetoe-lage kan toekennen. *Het wordt zonder opmerkin-gen eenparig aangenomen.*

Artikel 5

In dit artikel worden de technische bepalingen omtrent de rentetoe-lage opgenomen.

Amendement nr. 3 stelt voor in §2, punt 2° te vervan-gen door de volgende tekst:

“2° het krediet kan dienen voor de financiering van het bedrijfskapitaal en ter herfinanciering van schulden op korte termijn, zijnde de schulden op minder dan een jaar of die jaarlijks hernieuwbaar zijn, aan Belgische of buitenlandse krediet-instellingen die volgens de wet van 22 maart 1993 op het statuut van en het toezicht op de krediet-instellingen gerechtigd zijn in België kredieten te verstrekken;”.

Ook deze amendering is ingegeven door het in overeenstemming brengen van de tekst met het derde waarborgbesluit.

Dit amendement wordt eenparig aangenomen.

Amendement nr. 4 heeft dezelfde verantwoording en stelt voor aan §2, punt 3°, de woorden “en maximaal 500.000 euro” toe te voegen.

Ook dit amendement wordt eenparig aangenomen.

De geamendeerde tekst van artikel 5 luidt als volgt :

“Artikel 5

§1. De rentetoelage bedraagt maximaal 80% van de totale rentekosten en 4% van het geleende bedrag. Het percentage van 80% kan door de Vlaamse Regering worden verhoogd bij een extreme duurtijd van de werken. Bij sterk dalende of stijgende rentevoeten kan de Vlaamse Regering het percentage van 4% aanpassen.

§2. De rentetoelage van het Vlaamse Gewest wordt alleen toegekend voor kredieten die aan de volgende voorwaarden voldoen:

- 1° het krediet is verleend door een kredietinstelling op basis van een financieringsovereenkomst;
- 2° het krediet kan dienen voor de financiering van het bedrijfskapitaal en ter herfinanciering van schulden op korte termijn, zijnde de schulden op minder dan een jaar of die jaarlijks hernieuwbaar zijn, aan Belgische of buitenlandse kredietinstellingen die volgens de wet van 22 maart 1993 op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen gerechtigd zijn in België kredieten te verstrekken;
- 3° de hoofdsom van het krediet bedraagt ten minste 5000 euro en maximaal 500.000 euro;
- 4° extra voorwaarden, die eventueel worden bepaald door de Vlaamse Regering.

§3. De rentetoelage wordt voor een periode van maximaal vijf jaar toegekend. Indien de ontlenaar een uitstel van terugbetaling van het krediet krijgt van de kredietinstelling, kan die periode verlengd worden met een maximum van drie jaar.”.

Het aldus geamendeerde artikel wordt eenparig aangenomen.

Artikel 6

Dit artikel over de terugvordering wordt zonder opmerkingen eenparig aangenomen.

Artikel 7

Het slotartikel over de inwerkingtreding wordt zonder opmerkingen eenparig aangenomen.

IV. EINDSTEMMING

Het geamendeerde voorstel van decreet wordt ten slotte door de commissie eenparig aangenomen met twaalf stemmen voor.

De verslaggever,

De voorzitter,

Koen
VAN DEN HEUVEL

Trees
MERCKX-VAN GOEY

TEKST AANGENOMEN DOOR DE COMMISSIE

HOOFDSTUK I

Algemene bepalingen

Artikel 1

Dit decreet regelt een gewestaangelegenheid.

Artikel 2

In dit decreet wordt verstaan onder:

- 1° onderneming: de natuurlijke personen die koopman zijn of een zelfstandig beroep uitoefenen, de vennootschappen die de rechtsvorm van een handelsvennootschap hebben aangenomen, de Europese economische samenwerkingsverbanden en de economische samenwerkingsverbanden die beschikken over een exploitatiezetel in het Vlaamse Gewest;
- 2° kleine onderneming: kleine onderneming zoals gedefinieerd in de KMO-verordening;
- 3° middelgrote onderneming: middelgrote onderneming zoals gedefinieerd in de KMO-verordening;
- 4° openbare werken: werken uitgevoerd op het openbare domein of werken van openbaar nut;
- 5° KMO-verordening: verordening (EG) nr. 70/2001 van de Commissie van 12 januari 2001 betreffende de toepassing van de artikelen 87 en 88 van het EG-Verdrag op staatssteun voor kleine en middelgrote ondernemingen, met inbegrip van alle latere wijzigingen daaraan;
- 6° minimis-verordening: verordening (EG) nr. 69/2001 van de Commissie van 12 januari 2001 betreffende de toepassing van de artikelen 87 en 88 van het EG-Verdrag op de minimis-steun en de latere wijzigingen;
- 7° kredietinstelling: een kredietinstelling die de vergunning bedoeld in artikel 7 van de wet van 22 maart 1993 op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen heeft verkregen, en de ermee verbonden vennootschappen in de zin van artikel

11 van het Wetboek van Vennootschappen, en iedere kredietinstelling die ressorteert onder een andere lidstaat van de Europese Unie en die, in overeenstemming met titel III van de voormelde wet van 22 maart 1993, haar werkzaamheden op het Belgische grondgebied mag uitoefenen;

- 8° financieringsovereenkomst: een overeenkomst tussen enerzijds een kleine of een middelgrote onderneming, en anderzijds een kredietinstelling ter financiering van investeringen of activiteiten van kleine of middelgrote ondernemingen.

HOOFDSTUK II

Rentetoelage ten gunste van kleine en middelgrote ondernemingen

Artikel 3

§1. Kleine en middelgrote ondernemingen in het Vlaamse Gewest die beschikken over ruimtes die bestemd en toegankelijk zijn voor de eindgebruikers en die die ruimtes daartoe daadwerkelijk aanwenden en die te kampen hebben met een verstoorde bereikbaarheid tengevolge van hinder door openbare werken komen in aanmerking voor de toekenning van een rentetoelage.

§2. De verstoorde bereikbaarheid houdt in dat de toegang voor de klanten en de leveranciers tot de ruimtes wordt belemmerd of verhinderd. De verstoorde bereikbaarheid moet worden aangetoond op de wijze die door de Vlaamse Regering bepaald wordt. De Vlaamse Regering bepaalt tevens de parameters om deze verstoorde bereikbaarheid te definiëren.

§3. Om in aanmerking te komen voor een rentetoelage moet de KMO kunnen bewijzen in het laatste kwartaal een effectief omzetverlies te hebben geleden in vergelijking met het gemiddelde van de laatste vier kwartalen of, in voorkomend geval, het gemiddelde van het aantal kwartalen dat de KMO reeds actief is indien dit minder is dan vier, ten gevolge van openbare werken in de nabijheid van een of meerdere van haar exploitatiezetels en het omzetverlies kan redelijkerwijs niet toegeschreven worden aan andere oorzaken dan aan die openbare werken.

De Vlaamse Regering zal de modaliteiten voor het bewijzen van dit effectief geleden omzetverlies vastleggen. De regering legt ook het procentueel te bewijzen

zen omzetverlies vast zonder dat dit lager mag zijn dan 30%.

Artikel 4

De Vlaamse Regering kan een rentetoeelage toekennen aan kleine en middelgrote ondernemingen binnen de perken van de begrotingskredieten en onder de voorwaarden van de minimis-verordening, van dit decreet en van de uitvoeringsbesluiten.

Artikel 5

§1. De rentetoeelage bedraagt maximaal 80 % van de totale rentekosten en 4% van het geleende bedrag. Het percentage van 80% kan door de Vlaamse Regering worden verhoogd bij een extreme duurtijd van de werken. Bij sterk dalende of stijgende rentevoeten kan de Vlaamse Regering het percentage van 4% aanpassen.

§2. De rentetoeelage van het Vlaamse Gewest wordt alleen toegekend voor kredieten die aan de volgende voorwaarden voldoen:

- 1° het krediet is verleend door een kredietinstelling op basis van een financieringsovereenkomst;
- 2° het krediet kan dienen voor de financiering van het bedrijfskapitaal en ter herfinanciering van schulden op korte termijn, zijnde de schulden op minder dan een jaar of die jaarlijks hernieuwbaar zijn, aan Belgische of buitenlandse kredietinstellingen die volgens de wet van 22 maart 1993 op het statuut van en het toezicht op de kredietinstellingen gerechtigd zijn in België kredieten te verstrekken;
- 3° de hoofdsom van het krediet bedraagt ten minste 5000 euro en maximaal 500.000 euro;
- 4° extra voorwaarden, die eventueel worden bepaald door de Vlaamse Regering.

§3. De rentetoeelage wordt voor een periode van maximaal vijf jaar toegekend. Indien de ontlener een uitstel van terugbetaling van het krediet krijgt van de kredietinstelling, kan die periode verlengd worden met een maximum van drie jaar.

HOOFDSTUK III

Terugvordering

Artikel 6

De Vlaamse Regering bepaalt de gevallen van terugvordering, de termijnen waarbinnen de feiten die aanleiding geven tot terugvordering zich moeten voordoen en de intrestvoet die in dat geval verschuldigd is.

HOOFDSTUK IV

Inwerkingtreding

Artikel 7

De Vlaamse Regering bepaalt de datum waarop dit decreet in werking treedt.

BIJLAGEN

BIJLAGE I

Vergelijkende tabel steunmaatregelen bij hinder door openbare werken

	3e Waarborgbesluit	Voorstel decreet Caluwé	Wet Dedecker
Doelgroep	- KMO's in Vlaams Gewest die hinder ondervinden van openbare werken en waarvoor hinder leidt tot minstens 30% omzetzaling vergeleken met gemiddelde 4 voorgaande kwartalen (ref. BTW)	KMO's in Vlaams Gewest die - beschikken over ruimtes, toegankelijk voor eindgebruikers - te kampen met <u>verstoorde bereikbaarheid door openbare werken</u> - effectief een omzetverlies hebben geleden (van minstens 30 %) in vergelijking met het gemiddelde van de 4 laatste kwartalen, of in voorkomend geval, het gemiddelde van het aantal kwartalen dat de KMO reeds actief is indien dit minder is dan 4	Micro-ondernemingen - met < 10 werknemers, - omzet < 2 miljoen euro - met voornaamste activiteit rechtstreekse verkoop van producten en diensten - waarvoor, naar aanleiding van openbare werken, het niet zinvol is de zaak gedurende minstens 14 dagen open te houden
Bewijs	Verantwoordelijkheid ligt bij de <u>kredietverstrekker/ waarborghouder</u> die nagaat : - of er openbare werken zijn - of er sprake is van omzetzaling van minimum 30% - of er een jaar voor de aanvraag geen sprake was van faillissement en/of gerechtelijk akkoord	- Nog te bepalen door Vlaamse Regering	- Hinder door werken : attest door Gemeentebestuur - Noodzaak tot sluiting : verklaring vanwege de onderneming - Erkenning 'gehinderde onderneming' : Participatiefonds
Kredietbedrag	Maximum 500.000 euro	Minimum 5.000 euro en maximum 500.000 euro	
Tegemoetkoming	Gewestwaarborg ten voordele van waarborghouder ad max. 75% ¹ van het kredietbedrag	Rentetoelage ad - max. 80%² van de totale rentekost - max. 4%³ van het geleende bedrag	Inkomstencompensatievergoeding ad 44,5 euro per kalenderdag
Maximale tegemoetkoming	75% van 500.000 euro, tenzij goedkeuring door de minister bevoegd voor economisch beleid	100.000 euro over een periode van 3 jaar (onder de minimalisering)	
Duurtijd	Gewestwaarborg gedurende max. 20 jaar	Rentetoelage gedurende max. 5 jaar ⁴	

¹ Het waarborgdecreet stipuleert dat de gewestwaarborg maximum 75% van het kredietbedrag mag bedragen

² 80% kan door VR verhoogd worden in geval van extreme duurtijd werken

³ 4% kan door VR worden aangepast in geval van sterk dalende of stijgende rentevoeten

⁴ Periode kan worden verlengd met 3 jaar tot maximum 8 jaar

Doel kredieten	- krediet kan dienen ter financiering van het bedrijfskapitaal⁵ en ter herfinanciering van korte termijn schulden - krediet kan NIET dienen ter herfinanciering van ▪ lopende lange termijn schulden bij banken ▪ lopende schulden ten aanzien van aandeelhouders/zaakvoerders of bestuurders van de KMO	- krediet mag dienen ter financiering van het bedrijfskapitaal en ter herfinanciering van schulden op korte termijn.	-
Stand van zaken	Operationeel sedert september 2005	Voorstel van decreet unaniem goedgekeurd in commissie economie dd. 15.06.06	Wet is goedgekeurd door federaal parlement, gepubliceerd in BS dd. 02.02.06, nog geen uitvoeringsbesluiten

⁵ Bedrijfskapitaal wordt gedefinieerd als de som van de vlottende activa

BIJLAGE II

Nota administratieve lasten

Vlaamse regering
**Kabinet van de Vlaamse minister
van Bestuurszaken, Buitenlands Beleid,
Media en Toerisme**

E. Jacquemainlaan 20, 1000 BRUSSEL
Tel. (02)552 70 00 - Fax (02)552 70 01

Aan mevrouw Merckx – Van Goey
Voorzitter van de Commissie voor Economie,
Werk en Sociale Economie
Vlaams Parlement
1011 Brussel

uw kenmerk

ons kenmerk
LVH/A/2006-427

bijlagen
1

Vragen naar / e-mail
Lieve Vanhoutte

Telefoonnummer
02/552.70.50

Datum
06 JUNI 2006

Geachte collega,

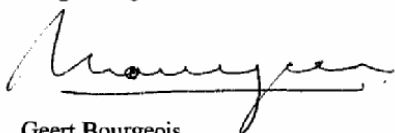
Ik verwijs naar uw brief van 6 april 2006 waarin u aan de minister-president vraagt de administratieve lasten te meten van het voorstel van decreet van de heer Ludwig Caluwé en c.s. houdende toekenning van een rentetoeelage van ondernemingen die lijden onder verstoorde bereikbaarheid ten gevolge van hinder door openbare werken.

Zoals u weet gebruikt de Vlaamse overheid voor het meten van administratieve lasten een wetenschappelijk meetinstrument (het standaard kosten model), dat o.m. ook in Nederland en de Europese Unie bestaat.

Ik kan u meedelen dat het voorstel van decreet bijna geen administratieve lasten genereert. De Kenniscel Wetsmatiging heeft die becijferd op 16.65 € per attest. Als dit decreet zou worden goedgekeurd, kan dit desgevallend geconcretiseerd worden in een besluit van de Vlaamse Regering. In dat geval zal dit besluit onderworpen worden aan de reguleringsinパクトanalyse en de compensatieregel voor administratieve lasten.

Als bijlage vindt u het rapport.

Ik hoop u met deze informatie van dienst te zijn geweest en groet u met de meeste hoogachting,

Geert Bourgeois
Vlaams minister van bestuurszaken, Buitenlands Beleid,
Media en Toerisme

KENNISCEL

Koning Albert II-laan 19, 1210 BRUSSEL
Tel: 02-553 17 11, Fax 02-553 17 12
E-mail: wetsmatiging@vlaanderen.be
www.vlaanderen.be/wetsmatiging

ADVIES

Brussel, 18 mei 2006

Administratieve lasten bij het voorstel van decreet van de heer Ludwig Caluwé c.s.

Voorstel van decreet houdende toekenning van een
rentetoeelage voor ondernemingen die lijden onder de verstoorde
bereikbaarheid ten gevolge van hinder door openbare werken

KENNISCEL

ADVIES

1 Situering

De Kenniscel Wetsmatiging kreeg de vraag om de administratieve lasten in te schatten voor het voorstel van decreet houdende toekenning van een rentetoelage voor ondernemingen die lijden onder de verstoorde bereikbaarheid ten gevolge van hinder door openbare werken. Deze vraag bereikte haar via het kabinet van de minister voor Reguleringsmanagement en administratieve vereenvoudiging.

De conclusies in dit advies zijn gebaseerd op:

- de expertise van de Kenniscel Wetsmatiging met het meten van administratieve lasten,
- telefonisch contact met UNIZO,
- het rapport van Professor Dr. Laveren van maart 2006¹.

2 Administratieve lasten in het voorstel van decreet

De tekst van het voorstel van decreet bevat weinig concrete administratieve lasten, zoals deze gedefinieerd worden door het meetinstrument van de Kenniscel Wetsmatiging.

Als er administratieve lasten zouden verbonden zijn met dit dossier, dan zal dat gebeuren via de uitvoeringsbesluiten, waarvan de teksten nog niet beschikbaar zijn en die dus nog niet in concreto kunnen gemeten worden.

Gemeten administratieve lasten in het voorstel van decreet:

- Art. 3 §2.: de verstoorde bereikbaarheid moet worden aangetoond door een attest van het gemeentebestuur. De ondernemer zal dus een attest van het gemeentebestuur moeten voorleggen aan de Vlaamse overheid. Dit vertegenwoordigt voor de ondernemer een administratieve last van:

$$37 \text{ minuten}^2 * 27\text{€}/\text{u}^3 = 16.65\text{€ per attest}$$

¹ Budgettaire impactberekening van de toekenning van een rentetoelage voor ondernemingen die lijden onder de verstoorde bereikbaarheid ten gevolge van hinder door openbare werken – situatieanalyse maart 2006, Prof. Dr. Eddy Laveren

² Standaardtijd voor het aanvragen van een attest bij het gemeentebestuur. Bron: standaarduurtarieven en standaardtijden, Kenniscel Wetsmatiging 2006

³ Gemiddeld standaarduurtarief voor een ondersteunend administratief medewerker. Bron: standaarduurtarieven en standaardtijden, Kenniscel Wetsmatiging 2006